

KOLOMOIETS N. V. LOCAL STATE ADMINISTRATIONS AS SUBJECTS OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL PROTECTION OF CHILDREN RIGHTS IN UKRAINE (BY THE EXAMPLE OF KHARKIV REGIONAL STATE ADMINISTRATION)

The experience of Kharkiv Regional State Administration on the implementation and observance of children rights is studied. Monitoring of the state of keeping children rights in the region is realized; and the main areas of work and tasks of services for children are revealed. As a result, special attention is focused on the gaps and shortcomings of such work and possible ways to overcome them. Problematic area is prevention of social abandonment and support of educational potential of families, which leads to the need to improve the conditions, forms and methods of providing social services to families that occur in difficult situations. It is also established that the national legislation does not clearly divide powers of specifically authorized executive bodies at central and local levels, which sometimes leads to confusion, shifting responsibilities from one body to another or even to formal performance of functions.

According to the results of the study the author has formed propositions concerning the areas of improving the state of administrative and legal protection of children rights both at the state and regional levels, namely: the improvement of legislation and expanding the range of subjects, which directly have the powers in the field of keeping and realizing children rights; intensification of the work to enhance the legal awareness of parents and children; organization of training and improving the level of state officials in the field of implementing the measures on keeping children rights in accordance with international standards and requirements; realizing continuous monitoring and generalization of the results to improve the situation in a particular administrative and territorial unit for the implementation and observance of children rights.

Keywords: *children rights, local state administrations, services for children, administrative and legal protection.*

УДК 342.951

В. Т. КОМЗЮК,

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри державно-правових дисциплін

Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

З'ясовано зміст поняття «правові гарантії», досліджено правову природу гарантій діяльності митних органів України, запропоновано їх класифікацію.

Ключові слова: *адміністративно-правовий статус, митні органи України, правові гарантії діяльності.*

Komzyuk, V.T. (2015), "Legal guarantees of Ukrainian customs services activity" ["Pravovi harantii diialnosti mytnykh orhaniv Ukrainy"], *Pravo i Bezpeka*, No. 2, pp. 70–74.

Постановка проблеми. Проголошення і розвиток демократичної, соціальної, правової держави зумовлюють необхідність першочергового захисту встановлених та гарантованих прав і свобод людини та громадянина в Україні, забезпечення законності діяльності державних органів та їх посадових осіб. Ефективність діяльності митних органів України безпосередньо пов'язана з тими умовами, факторами та засобами, які закріплюються за певним органом для забезпечення його функціонування, реалізації основних прав, свобод та законних інтересів суб'єктів митних правовідносин, тобто з гарантіями їх діяльності. Гарантії діяльності є одним з основних елементів механізму забезпечення

повної реалізації адміністративно-правового статусу митних органів при виконанні покладених на них завдань і функцій у сфері державної митної справи та державної митної політики.

Стан дослідження. Загальні питання діяльності митних органів розглядали у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, В. М. Бевзенко, А. І. Берлач, Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, І. С. Гриценко, С. М. Гусаров, Є. В. Додін, Ф. Л. Жорін, Р. А. Калюжний, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, Р. С. Мельник, О. М. Музичук, В. Я. Настюк, П. В. Пашко, Д. В. Приймаченко, О. С. Проневич, Ю. С. Рябов, В. К. Шкарупа, М. Г. Шульга та ін. Проте

дослідження саме правових гарантій діяльності митних органів України попри наукову актуальність питання комплексно не проводилось, а відсутність відповідної монографічної літератури на дану тематику свідчить про недостатню увагу до неї вчених-правознавців та її недостатню наукову розробку.

Метою цієї статті є визначення сутності, особливостей та системи правових гарантій діяльності митних органів України.

Виклад основного матеріалу. На даний час поняття гарантій має значне поширення в юридичній літературі. Проте на сьогодні не існує єдиної думки щодо визначення поняття, змісту, видів гарантій діяльності митних органів, що і обумовлює необхідність поглибленого дослідження цього питання.

Думки більшості науковців зводяться до того, що гарантії – це засоби забезпечення, без яких неможливо реалізувати встановлені Конституцією та законами права та свободи людини, повноваження державних органів у будь-якій сфері людської діяльності. Як зазначає у своєму підручнику О. В. Батанов, «слово «гарантія» (фр. *garantik* – забезпечити) означає запоруку, забезпечення. Таким чином, гарантія – це насамперед явище, що забезпечує досягнення визначеного результату. Саме забезпечення будь-якого відношення, процесу є основною цільовою ознакою поняття гарантій. Ця ознака дає змогу відрізнити це правове явище від інших, таких, як суб'єктивне право, юридичний обов'язок, юридична відповідальність, виділити його в самостійну категорію...» [1, с. 410–411].

Загальноновизнаним є поділ гарантій на такі види: особистісні, політичні, економічні, ідеологічні та правові (юридичні). Так, К. П. Уржинський розглядає соціально-економічні, політичні, ідеологічні, організаційні та правові гарантії [2, с. 4]. Зі своїх позицій О. Смирнов виділяє такі види гарантій: економічні, юридичні і соціальні [3, с. 163].

Під особистісними гарантіями можна розуміти ті фактори, які стосуються самої людини і спрямовані на забезпечення реалізації її прав, свобод, законних інтересів, виконання обов'язків тощо. До таких гарантій можемо віднести право осіб, які вступають у митні правовідносини, знати свої права та обов'язки; право на правову допомогу у випадку їх порушення; право людини та громадянина у митних правовідносинах користуватися своїми правами без обмежень; право на відшкодування матеріальних і моральних збитків, заподіяних державними органами та їх посадовими особами, в тому числі митними органами. Для посадових і

службових осіб митних органів до особистісних гарантій також може бути віднесено право на повагу до їх честі та гідності, право не виконувати явно злочинні накази чи розпорядження, обов'язок нести юридичну відповідальність за свої протиправні діяння тощо.

Під політичними гарантіями В. В. Копейчиков розуміє політичний плюралізм та свободу політичної діяльності, що не заборонена законом і передбачена статтею 15 Конституції України, реальне визнання народу єдиним джерелом влади та здійснення державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову. Економічні гарантії – це рівність усіх форм власності та їх захист державою, гарантування приватної власності, справедливості та неупередженості розподілу суспільного багатства [4, с. 234–235].

Ще одним видом гарантій у діяльності митних органів є правові гарантії, які по-іншому називають юридичними. Взагалі під правовими гарантіями розуміють сукупність правових норм, що закріплюють обсяг прав, свобод та обов'язків громадян і встановлюють засоби їх реалізації й охорони від будь-яких порушень, а також обсяг повноважень відповідного органу влади, посадової особи, засоби і способи їх здійснення [5, с. 63]. На думку В. В. Головченка та В. С. Ковальського, правові гарантії – це засоби безпосереднього забезпечення, використання, додержання, виконання і правильного застосування норм права, які встановлюються на законодавчому рівні [6, с. 123].

Отже, правові гарантії діяльності митних органів України потрібно розглядати як ті умови, засоби, фактори, які є необхідними для забезпечення та реалізації громадянами прав, свобод та інтересів у сфері митних правовідносин, а також як умови і засоби, які є необхідними для забезпечення нормального функціонування митних органів та їх посадових осіб, що виражається в їх нормативному закріпленні та реальному здійсненні, забезпеченні як з боку вищих органів відносно нижчих, так і з боку держави.

Для більш повного та глибшого дослідження гарантій діяльності митних органів потрібно дослідити і проаналізувати їх основні ознаки та види. Основними ознаками правових гарантій діяльності митних органів, на нашу думку, є такі: 1) гарантії діяльності закріплено на законодавчому рівні, тобто в Конституції України, Митному кодексі України, законах та інших нормативно-правових актах, що регулюють діяльність митних органів; 2) гарантії розглядаються в їх сукупності, тобто законодавцем

не здійснюється виділення лише однієї гарантії як окремої та найбільш важливої, гарантії є ефективними в їх сукупності; 3) вони спрямовані на досягнення певного позитивного результату. Таким результатом правових гарантій у діяльності митних органів є реальне забезпечення дотримання законності у діяльності митних органів, дотримання прав та законних інтересів як працівників митних органів, так і осіб, які вступають у митні правовідносини; 4) вони забезпечуються з боку державних органів, їх посадових та службових осіб шляхом застосування передбачених законом методів і засобів; 5) за порушення гарантій може наставати передбачена законом відповідальність.

У науковій літературі використовуються різні критерії для класифікації правових гарантій. Більшість дослідників займає позицію, відповідно до якої правові гарантії поділяються на конституційні та галузеві, тобто гарантії, які функціонують у конкретних галузях права (адміністративно-правові, кримінально-правові, кримінально-процесуальні, цивільно-процесуальні тощо). Так, до конституційних гарантій діяльності митних органів ми можемо віднести конституційне положення, за яким всі люди є вільними та рівними у своїй гідності та правах; невичерпність прав і свобод людини і громадянина, які закріплені Конституцією, в тому числі в митній сфері; відсутність у митних правовідносинах привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних та релігійних переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками; конституційне право на працю, що включає в себе можливість заробляти собі на життя працею, яку особа вільно обирає та на яку вільно погоджується; право на вільне пересування; право на соціальний захист, на повагу до гідності; право на недоторканність; право на достатній життєвий рівень тощо. Галузевими гарантіями є такі гарантії діяльності митних органів, які закріплені в Митному кодексі України (зокрема, належне матеріально-технічне забезпечення діяльності, соціальне, кадрове забезпечення тощо), в інших нормативно-правових актах, що регулюють діяльність митних органів.

За суб'єктами прийняття нормативно-правових актів, в яких містяться гарантії діяльності митних органів, можна визначити такі види: 1) гарантії, які передбачені в актах Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади України; 2) гарантії, які передбачені в

актах Президента України; 3) гарантії, визначені правовими актами Кабінету Міністрів України; 4) гарантії, встановлені правовими актами центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, інших центральних органів виконавчої влади; 5) гарантії, визначені правовими актами окремих митних органів та їх посадових осіб. Такі гарантії закріплені у відповідних нормативно-правових актах, які регулюють і забезпечують діяльність митних органів, різниця полягає лише в ієрархії нормативно-правових актів.

Гарантії, закріплені у правових актах органу законодавчої влади, можемо знайти в законах України, а саме: Верховна Рада України шляхом прийняття Конституції, Митного кодексу, інших законів України здійснює захист прав та свобод людини і громадянина, в тому числі і в митній сфері, забезпечує ефективність діяльності митних органів.

Важливим гарантом діяльності митних органів можемо назвати Президента України, який відповідно до Конституції України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав та свобод людини і громадянина.

Гарантії діяльності митних органів України мають вираження і в принципах діяльності митних органів, які закріплені у статті 8 Митного кодексу України [7], зокрема гарантії: виключної юрисдикції України на її митній території; виключних повноважень органів доходів і зборів України щодо здійснення державної митної справи; законності та презумпції невинуватості; єдиного порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України; визнання рівності та правомірності інтересів усіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності; додержання прав та охоронюваних законом інтересів осіб; заохочення добросовісності; гласності та прозорості; відповідальності всіх учасників відносин, що регулюються цим Кодексом.

Гарантії діяльності посадових осіб митних органів закріплені і в законі України «Про державну службу» [8]. Цим Законом передбачено спеціальні гарантії діяльності державного службовця, якими є: обов'язок додержання Конституції України та інших актів законодавства України; пріоритет прав людини і громадянина; професіоналізм, компетентність, чесність, справедливість; забезпечення ефективної роботи та виконання завдань державних органів відповідно до їх компетенції; недопущення порушень прав і свобод людини та громадянина

при безпосередньому виконанні покладених на них службових обов'язків; своєчасне і точне виконання рішень державних органів чи посадових осіб, розпоряджень і вказівок своїх керівників; право брати участь у розгляді питань і в прийнятті в межах своїх повноважень рішень; персональна відповідальність за виконання службових обов'язків і дисципліни тощо.

Важливою гарантією діяльності митних органів України, яка закріплена у Митному кодексі, є право посадових осіб органів доходів і зборів України застосовувати фізичну силу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю.

Поширеним і важливим видом правових гарантій діяльності митних органів є гарантії забезпечення прав та свобод людини і громадянина у митних правовідносинах. Зокрема, М. С. Малейн визначає гарантії прав і свобод людини та громадянина як умови, засоби, способи, що забезпечують їх здійснення в повному обсязі, всебічно охороняють права і свободи. Поняття «гарантії» охоплює всю сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, спрямовану на практичну реалізацію прав і свобод, на усунення можливих перешкод їх повного або належного здійснення [9].

Одним із видів гарантій діяльності митних органів та їх посадових осіб називають організаційно-правові гарантії. Під цим видом гарантій В. Ф. Погорілко розуміє систематичну організаційно-правову діяльність держави та всіх її органів, посадових осіб, громадських організацій щодо створення сприятливих умов для реального користування громадянами своїми правами та свободами [10, с. 220–221]. До організаційно-правових гарантій діяльності митних органів належать різні організаційні і правові засоби та способи, які забезпечують створення, реорганізацію та ліквідацію, досконалість структури митних органів, повну реалізацію їх прав і обов'язків, чітку організацію їх діяльності, розумний розподіл повноважень між різними ланками митних органів, їх ефективну взаємодію між собою. Важливими гарантіями діяльності митних органів є надання методичної та практичної допомоги нижчим митним органам, матеріально-технічне забезпечення, надання необхідної та своєчасної інформації з питань реалізації митної політики. Важливим при розгляді організаційних гарантій є також забезпечення висококваліфікованими кадрами, їх постійне навчання та підвищення кваліфікації. Таким чином, організаційно-правові гарантії діяльності митних органів – це організаційно-правова діяльність держави та її органів, спрямована на забезпечення належної організації,

сприятливих умов для нормальної, високоефективної діяльності митних органів.

Науковцями виділяється і такий вид гарантій, закріплених правовими нормами, як економічні. У діяльності митних органів економічними гарантіями можна назвати фінансово-матеріальне забезпечення їх діяльності, зокрема, грошовими ресурсами, службовими приміщеннями, засобами зв'язку, транспортом, сучасними технічними засобами митного контролю, а їх посадових осіб – необхідним обладнанням, спеціальною технікою та приладдям, необхідним для нормальної роботи і функціонування митних органів, тощо.

Подібними до економічних є соціально-економічні гарантії, які спрямовані на соціальний захист працівника митного органу. Ці гарантії впливають із права соціального забезпечення. Так, соціально-економічними гарантіями діяльності митних органів ми можемо назвати надання працівникам та службовцям пільг, компенсацій, медичного та санаторно-курортного забезпечення, забезпечення працівників житлом. До соціально-економічних гарантій також відносимо право працівника на відпочинок, на достатній життєвий рівень, на належні умови праці, на здійснення державного загальнообов'язкового соціального страхування, право на отримання пенсії по досягненню відповідного віку або право на пенсію за вислугою років тощо.

Поняття і перелік існуючих соціальних гарантій закріплені в законі України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», яким визначено, що державні соціальні гарантії – встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму [11].

Чинним Митним кодексом України, главою 83, регламентовано здійснення соціального захисту працівників органів доходів і зборів, зокрема, закріплено гарантії оплати праці, житлового, медичного, пенсійного забезпечення, гарантії охорони праці та гарантії у разі загибелі, каліцтва чи іншого ушкодження здоров'я [7].

Закріплення на законодавчому рівні соціальних гарантій є важливим елементом соціального захисту працівників митних органів, додержання, реального та повного відновлення порушених прав.

Підбиваючи підсумок, можна констатувати, що автором досліджено наукові думки різних

науковців щодо гарантій діяльності державних органів, з'ясовано зміст правових гарантій діяльності митних органів України, визначено їх види, запропоновано класифікацію, акцентовано на важливості їх реального здійснення, оскільки гарантії діяльності є одним з основних елементів механізму забезпечення повної реалізації адміністративно-правового статусу

митних органів при виконанні покладених на них завдань і функцій у сфері державної митної справи та державної митної політики. Без цього не може бути забезпечено ефективності діяльності митних органів, реалізації їх адміністративно-правового статусу, дотримання прав та законних інтересів суб'єктів митних правовідносин.

Список використаних джерел

1. Батанов О. В. Муніципальне право України : підручник / О. В. Батанов ; відп. ред. М. О. Баймуратов. – Вид. 2-ге, стер. – Харків : Одиссей, 2012. – 528 с.
2. Уржинский К. П. Гарантии права на труд / К. П. Уржинский. – М. : Юрид. лит., 1984. – 200 с.
3. Смирнов О. В. Природа и сущность права на труд / О. В. Смирнов. – М. : Юрид. лит., 1964. – 186 с.
4. Копейчиков В. В. Правознавство : підручник / В. В. Копейчиков. – Київ : Юрінком Інтер, 2002. – 704 с.
5. Яшин С. В. Защита прав и законных интересов личности в досудебном производстве по уголовным делам : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Яшин Сергей Владимирович. – СПб., 2004. – 162 с.
6. Головченко В. В. Юридична термінологія : довідник / В. В. Головченко, В. С. Ковальський. – Київ : Юрінком Інтер, 1998. – 219 с.
7. Митний кодекс України : закон України від 13 берез. 2012 р. № 4495-VI // Голос України. – 21.04.2012. – № 73–74.
8. Про державну службу : закон України від 16 груд. 1993 р. № 3723-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-12>. – Редакція від 25.04.2015.
9. Малейн Н. С. Повышение роли закона в охране личных и имущественных прав граждан / Н. С. Малейн // Советское государство и право. – 1974. – № 6. – С. 41–47.
10. Конституційне право України : підруч. для студентів юрид. спец. вищ. закл. освіти / [В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фріцький, О. В. Городецький та ін.] ; за ред. В. Ф. Погорілка. – Київ : Наук. думка, 1999. – 734 с.
11. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : закон України від 5 жовт. 2000 р. № 2017-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 48. – Ст. 409.

Надійшла до редколегії 20.08.2015

КОМЗЮК В.Т. ПРАВОВЫЕ ГАРАНТИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТАМОЖЕННЫХ ОРГАНОВ УКРАИНЫ

Определено содержание понятия «правовые гарантии», исследована правовая природа гарантий деятельности таможенных органов Украины, предложена их классификация.

Ключевые слова: административно-правовой статус, таможенные органы Украины, правовые гарантии деятельности.

KOMZYUK V. T. LEGAL GUARANTEES OF UKRAINIAN CUSTOMS SERVICES ACTIVITY

The article is dedicated to definition of essence, features and system of legal guarantees of Ukrainian customs services activity. The concept of «legal guarantees» is found, the legal nature of guarantees of Ukrainian customs services is researched, their classification is proposed. It is mentioned, that provision of activity guarantees is very important for successful functioning of any public authority, including customs services. It is noted that the definition «guarantee» is widespread in the legal literature, but today there is no consensus on the definition, content, types of customs services guarantees that necessitates in-depth research of this issue. It is offered to regard legal guarantees of Ukrainian customs services activity as terms, means, factors, necessary for providing and realization of rights, liberties, interests in area of customs relations, also terms and means, necessary for providing normal functioning of customs services and their officials, expressed in their regulatory consolidation and real implementation, ensuring both the higher authority in relation to the lower, and from the state.

In conclusion it was highlighted on the importance of the actual implementation of legal guarantees of Ukrainian customs services because they are a key element of a mechanism to ensure the full realization of administrative and legal status of the customs services in the performance of their tasks and functions in the state customs and state customs policy. Without this there can be ensured the effectiveness of their activities, implementation of administrative and legal status.

Keywords: administrative and legal status, the customs authorities of Ukraine, legal safeguards activities.